

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

ACADEMIC INTEGRITY IN THE CONTEXT OF DEONTOLOGICAL TRAINING OF FUTURE PHYSICIANS

У статті розглянуто академічну доброчесність як ключовий компонент деонтологічної підготовки майбутніх лікарів у системі вищої медичної освіти. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення сталого розвитку сфери охорони здоров'я через формування у медичних працівників високих моральних якостей, професійної відповідальності та етичної компетентності. Автор акцентує увагу на тому, що академічна доброчесність є не лише умовою якісного освітнього процесу, а й важливою складовою професійної деонтології, яка визначає готовність лікаря діяти згідно з морально-етичними нормами у типових і нетипових клінічних ситуаціях.

У статті здійснено аналіз понять деонтології, деонтологічної компетентності та академічної доброчесності, охарактеризовано їх взаємозв'язок і значення у підготовці сучасного медичного фахівця. Академічна доброчесність, як система моральних принципів і нормативних вимог, розглядається через призму її шести базових цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та відваги. Ці цінності формують основу для розвитку етичної поведінки як студентів, так і викладачів медичних закладів освіти.

Особлива увага приділена педагогічній деонтології, яка є складовою професійної діяльності науково-педагогічних працівників і забезпечує моральне виховання здобувачів освіти. Наголошено, що педагогічна компетентність і етична зрілість викладачів сприяють формуванню відповідального ставлення студентів до професії лікаря та дотримання принципів академічної доброчесності.

Узагальнено, що інтеграція академічної доброчесності в освітній процес сприяє формуванню деонтологічної компетентності, що, у свою чергу, забезпечує підготовку лікаря, здатного діяти етично, чесно та відповідально в умовах сучасної медицини.

Ключові слова: академічна доброчесність, деонтологічна підготовка, майбутній лікар, вища медична освіта.

The article examines academic integrity as a key component of the deontological training of future physicians within the system of higher medical education. The relevance of the study is driven by the need to ensure the sustainable development of the healthcare sector through the formation of high moral standards, professional responsibility, and ethical competence among medical professionals. The author emphasizes that academic integrity is not only a prerequisite for the quality of the educational process but also a vital part of professional deontology, which determines a physician's readiness to act in accordance with moral and ethical norms in both typical and atypical clinical situations.

The article analyzes the concepts of deontology, deontological competence, and academic integrity, characterizing their interrelation and significance in the training of modern medical professionals. Academic integrity, as a system of moral principles and normative requirements, is considered through the lens of its six core values: honesty, trust, fairness, respect, responsibility, and courage. These values serve as a foundation for the ethical behavior of both students and educators in medical educational institutions.

Special attention is given to pedagogical deontology, which is an integral part of the professional activity of academic staff and plays a crucial role in the moral development of students. The study highlights that the pedagogical competence and ethical maturity of educators contribute to the formation of students' responsible attitudes toward the medical profession and adherence to the principles of academic integrity.

The article concludes that the integration of academic integrity into the educational process fosters the development of deontological competence, which in turn ensures the training of physicians capable of acting ethically, honestly, and responsibly in the context of modern medicine.

Key words: academic integrity, deontological training, medical student, higher medical education.

УДК 61:378.614.253:17.034:174.7
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.1.28>

Гутор Л.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри латинської
та іноземних мов
Державного некомерційного
підприємства «Львівський національний
медичний університет
імені Данила Галицького»

Постановка проблеми та актуальність. Сучасна система вищої медичної освіти орієнтована не лише на формування професійних знань і практичних навичок, а й на розвиток етичної зрілості, моральної відповідальності та соціальної свідомості майбутніх лікарів. В умовах стрімких змін у сфері охорони здоров'я зростає потреба в оновленні освітніх підходів до підготовки медичних фахівців, особливо в частині формування їх деонтологічної компетентності. Однією з ключових складових цього процесу є академічна доброчесність, яка визначає культуру поведінки здобувачів освіти та викладачів, рівень довіри до результатів навчання і наукових досліджень, а також моральну репутацію медичних інституцій.

У контексті медичної освіти академічна доброчесність виконує не лише регламентуючу функцію, а й виступає інструментом формування професійної етики та готовності діяти згідно з моральними нормами у клінічній практиці. Її принципи – чесність, відповідальність, довіра, справедливість, повага та відвага – корелюють із базовими цінностями медичної деонтології, сприяючи розвитку гармонійної особистості лікаря. Особливу роль у цьому процесі відіграє педагогічна деонтологія, яка забезпечує дотримання морально-етичних стандартів усіма учасниками освітнього процесу.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проблема академічної доброчесності у вищій медичній

освіті є доволі новою. Методичні рекомендації з підтримки принципів академічної доброчесності оприлюднено МОН України у 2018 році (№ 1/9-650 від 23.10.2018 р.) [7]. Окремим аспектам академічної доброчесності присвячені праці С. Алексєєвої [1], О. Уманець [9] та зарубіжні дослідники галузі медицини та вищої медичної освіти [12; 13]. У контексті деонтологічної підготовки морально-етичний принцип академічної доброчесності згадується у наших попередніх дослідженнях [4; 14]. Дослідники деонтологічної складової фахової підготовки М. Васильєва [2], Н. Воловчук [3], Т. Ащєлова та ін. [5], Ю. Копочинська та С. Латенко [6], Спиця Н. [8] присвятили свої праці аналізу особливостей деонтології та нових підходів до її викладання у закладах вищої освіти, вивченню деонтологічного компоненту підготовки сучасних освітян в умовах вищого навчального закладу, обґрунтуванню проблеми педагогічної деонтології [10].

Мета статті – обґрунтувати значення академічної доброчесності як ключового компоненту деонтологічної підготовки майбутніх лікарів у системі вищої медичної освіти, визначити її вплив на формування професійної, моральної та етичної компетентності медичних фахівців, а також окреслити педагогічні умови становлення відповідального фахівця галузі охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Впровадження деонтологічної підготовки лікарів на рівні вищої медичної освіти зумовлене потребами та викликами сучасної галузі медицини. Деонтологічна підготовка передусім орієнтована на сталий розвиток охорони здоров'я, що базується на інтелектуальності, людяності, моральній відповідальності та етичній зрілості медичних працівників. Освітнім результатом деонтологічної підготовки є формування деонтологічної компетентності під час процесів процесах розвитку клінічної, комунікативної компетентностей та професіоналізму.

Термін *деонтологія* був введений у 1834 р. англійським філософом, засновником філософської течії утилітаризму Ієремією Бентамом [11]. Філософ досліджував вплив релігії та етики на розвиток суспільства, і визначив деонтологію як «вчення про належну поведінку кожної людини під час досягнення своєї мети» [6]. І. Бентам використав термін *деонтологія* як синонім дикастичної (гр. *dicast* – присяжний у суді) етики – етики, що заснована судженні/критиці поведінки. Етимологічно поняття *деонтологія* походить від грецьких слів, що означають обов'язок (гр. *deon*) і вчення/слово (гр. *logos*) [3]. Під впливом основоположників деонтологічних теорій (Bentham, 1834) сформувалися визначення деонтології як науки, що вивчає «проблеми морального обов'язку, вимог і нормативів» [5, с. 5], «теорію та практичне вирішення проблем поведінки» [8], «проблеми професійної поведінки» [6, с. 4].

Деонтологічної підготовки охоплює розвиток моральності лікаря і відповідального ставлення до виконання морального обов'язку, морально-правові норми та нормативне забезпечення, що регулює виконання обов'язку та відповідальність за його порушення, а також формування готовності до прийняття рішень, у нестандартних і морально-складних ситуаціях практичної діяльності лікаря відповідно до цільових, змістових і процесуальних характеристик освіти. Деонтологічна підготовка розпочинається у закладі вищої медичної освіти та продовжується під час безперервного професійного розвитку та фахової та соціальної адаптації лікаря. Вона забезпечує готовність лікаря до виконання морально-професійних обов'язків, здійснення нормативної поведінки та дотримання морально-етичних принципів у типових і нетипових фахових ситуаціях [2].

Чесність лікаря належить до фундаментальних морально-етичних принципів професійної діяльності лікаря, що визначають рівень сформованості деонтологічної компетентності. У середовищі вищої медичної освіти дотримання принципу чесності під час навчання, викладання, проведення досліджень та виконання адміністративних обов'язків є першочерговою вимогою академічної доброчесності. До неприйнятних в академічному середовищі дій належать фальсифікація даних, брехня, обман, шахрайство, крадіжка та інша нечесна поведінка. Нечесна поведінка не лише ставить під загрозу репутацію академічної спільноти та установи, порушує довіру до учасників освітнього процесу.

У науковій літературі академічну доброчесність визначено як «сукупність морально-етичних принципів та нормативних правил, що регламентують поведінку учасників освітнього та науково-педагогічного процесів» [11; 12]. Основною метою академічної доброчесності є забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень. Академічна доброчесність базується на шести фундаментальних моральних цінностях, а саме: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і відвага. Дотримання перелічених цінностей в академічних спільнотах забезпечується відповідною політикою закладів освіти та правилами поведінки учасників освітнього процесу [12].

Довіра надає змогу співпрацювати, ділитися інформацією та вільно поширювати нові ідеї, без страху викрадення та привласнення результатів роботи, руйнування кар'єри чи втрати репутацію. Забезпечення довіри під час співпраці можливе лише за умови справедливості у навчальному середовищі, що охоплюють передбачуваність, прозорість і чіткі, розумні очікування. Послідовні та справедливі реакції на нечесну поведінку і порушення доброчесності слугують інструментами справедливості. Виявами доброчесності учасників

освітнього процесу є справедливість у взаємовідносинах, чесність під час навчання і науково-педагогічної діяльності, належне цитування під час проведення наукових досліджень, повага адміністрації до учасників освітнього процесу, підтримка репутації навчального закладу його випускниками.

Важливою умовою процвітання закладів вищої освіти є повага до членів академічної спільноти та до різноманітних, а часом і суперечливих думок, які вони висловлюють. Академічна доброчесність базується на учасниках освітнього процесу, які шанують, цінують і враховують різноманітні думки та ідеї.

Відповідальність за дотримання цінностей чесності, справедливості та поваги є моральним обов'язком. Бути відповідальним означає протистояти неправильним діям, негативному тиску однолітків і бути позитивним прикладом для наслідування. Відповідальні особи несуть відповідальність за власні дії та намагаються запобігти неправомірній поведінці інших. Однак дотримання високих стандартів доброчесності часто є складним завданням, що вимагає відваги [11].

Відвага відрізняється від попередніх фундаментальних цінностей. Це не так цінність, як якість або здатність діяти відповідно до своїх принципів, незважаючи на страх. Відвага передбачає дотримання найвищих стандартів академічної доброчесності, навіть за умови виникнення ризику негативних наслідків або помсти.

Цілі академічної доброчесності співпадають із цілями педагогічної деонтології. Педагогічна деонтологія, як субдисципліна педагогіки і деонтології вивчає проблеми моралі, моральності і морального обов'язку в освітньому процесі. У сфері вищої медичної освіти педагогічна деонтологія реалізується як належна поведінка науково-педагогічних працівників, що передбачає виконання моральних обов'язків, дотримання законів, норм і правил науково-педагогічної діяльності, врахування морально-етичних принципів та дотримання академічної доброчесності освітянами галузі охорони здоров'я [10].

В основі педагогічної деонтології знаходяться морально-етичні і дидактичні принципи, дотримання яких свідчить про належну деонтологічну підготовку освітян галузі охорони здоров'я. Дидактичні принципи – це система основних дидактичних вимог, дотримання яких забезпечує ефективність навчання. Дидактичні принципи застосовуються у процесі освітньої діяльності, визначають зміст дисциплін, форми організації навчального процесу та методи навчання.

Незважаючи на те, що педагогічна підготовка є другорядним завданням вищої медичної освіти [4], педагогічна компетентність фахівців галузі охорони здоров'я необхідна не лише під час

виконання завдань науково-педагогічної діяльності, але й для здійснення освітнього й виховного впливу на пацієнтів під час міжособистісної взаємодії у медичному середовищі, у процесі інформованої згоди, а також підтримки громадського здоров'я шляхом донесення інформації щодо профілактики виникнення захворювань, необхідності вакцинації, дотримання призначень лікаря тощо.

Один із провідних сподвижників педагогічного руху в Польщі З. Квецінський виділяє дві основні теорії, що є найважливішими для педагогів галузі вищої медичної освіти: теорія соціального розвитку та теорія морального розвитку, що обґрунтовує потребу формування деонтологічної компетентності освітян галузі охорони здоров'я, здобувачів вищої медичної освіти та лікарів.

Висновки. Академічна доброчесність є невід'ємною складовою деонтологічної підготовки майбутніх лікарів, оскільки формує фундамент моральної відповідальності, професійної етики та довіри в медичному середовищі. Її дотримання забезпечує якість освітнього процесу, достовірність результатів навчання й досліджень, а також сприяє становленню лікаря як морально й етично зрілої особистості. Інтеграція принципів академічної доброчесності в систему вищої медичної освіти є запорукою формування деонтологічної компетентності та сталого розвитку сфери охорони здоров'я. Врахування педагогічної та професійної деонтології у підготовці лікарів дозволяє ефективно реагувати на сучасні виклики медичної галузі, забезпечуючи етичну поведінку фахівців як у навчальному середовищі, так і в практичній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексєєва С. Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність: виклики в умовах цифровізації. Витоки педагогічної майстерності. 2024. №34. 5-8. DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.34.317624](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.34.317624)
2. Васильєва М. П. Деонтологічний компонент підготовки сучасного педагога в умовах вищого навчального закладу. Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 2 (2) 15. 14-20. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/2/4.pdf>
3. Воловчук Н. Моральне обґрунтування: деонтологія Канта та історизм Кроче. Вісник Львівського університету. 2024. Серія філос.-політолог. студії. №52. с. 50-60. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/52_2024/8.pdf
4. Гутор Л. Етична складова деонтологічної підготовки майбутніх лікарів у медичних університетах України. Естетика і етика педагогічної дії. 2024. 30. 88–99. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.30.320921>
5. Деонтологія в медицині. Ч. 1 : метод. вказ. для самост. роботи студентів з курсу за вибором / упоряд. Т. В. Ащеулова, Т. М. Амбросова, Н. М. Гера-

симчук. Харків : ХНМУ. 2021. Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/29978/1/Ащелулова%20Деонтологія%20в%20медицині%20Ч.1%20№21-34155.pdf>

6. Копочинська Ю. В., Латенко С. Б. Основи деонтології: навчальний посібник [Електронний ресурс] : навч. посібн. для студ. спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», спеціалізації «Фізична терапія»/ укл.; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (558 КБ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2019. № 87 с. <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/1b698a73-0552-45b3-adf2-a8d36f20b13f/content>

7. Методичні рекомендації з підтримки принципів академічної доброчесності. МОН України (№1/9-650 від 23.10.2018 р.). Режим доступу: <http://surl.li/myrne>

8. Спиця Н. В. Деонтологія в медицині. Навчально-методичний посібник для студентів II курсу медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя: ЗДМУ. 2017. 60 с.

9. Уманець О. Академічна доброчесність як маркер сучасної освіти: світовий та національ-

ний виміри. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Вип. 71, том 3, 89-96. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-14>

10. Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія: навч.-метод. посібник. К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка. 2008. 96с.

11. Bentham J. Deontology; or, The Science of Morality. Adamant Media Corporation. 1834/2000. 691 p.

12. Gabriel-Stănică L. Dilemmas and Challenges in Supporting Courses of Ethics, Deontology and Academic Integrity. Ethics and Deontology Journal. 2021. 1(01), 44-51. DOI: <https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.06>

13. Himcinschi M. Ethics and Academic Integrity–Conceptual Aspects. SCIENTIA MORALITAS-International Journal of Multidisciplinary Research. 2021. 6(2), 164-190. DOI: 10.5281/zenodo.5804970

14. Nychkalo N., & Gutor L. Communication Aspects in Deontological Education of Medical Students in Ukraine: Traditional and Digital Learning Tools. Education: Modern Discourses. 2024. No. 7. 104–113. DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2024-7-1>